

УДК 342.4
DOI

ДОКТРИНА ОБМЕЖЕНОГО ПРАВЛІННЯ У ВІТЧИЗНЯНИХ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ РЕАЛІЯХ

Татаренко І.В., Татаренко Г.В., Попова Ю.О.

IDEA OF LIMITED GOVERNMENT IN UKRAINIAN POLITICAL AND LEGAL REALITIES

Tatarenko I. V., Tatarenko H. V. Popova J. O.

Ідея обмеженого державного правління має глибокі історичні коріння та тісно пов'язана з принципом верховенства права, який є визначальною конституційною засадою здійснення державної влади. Феномен конституціоналізму має складну природу та базується на філософських, соціальних, правових та політичних засадах. Проте, на наш погляд, головна функція конституціоналізму має правову природу і полягає в юридичному обмеженні державної влади на підставі принципу верховенства права. Сучасна доктрина обмеженого правління є основою ліберальної демократії і передбачає закріплення у конституції, як основного закону держави, інститутів політичних обмежень державної влади для гарантування індивідуальної свободи та попередження державного свавілля. Зокрема до елементів обмеженого державного правління відносяться розподіл влади та закріплення принципу стримувань та противаг; розподіл влади по вертикалі; наявність судового контролю; виборча демократія; конституційне закріплення прав та свобод людини та громадянина. Закріплення зазначених елементів у писаному акті – Конституції, сприяє підсиленню гарантування реалізації засад верховенства права та стабільності. Стаття присвячена розгляду відображення принципів обмеженого правління в конституційній системі України, визначенню меж компетенції вищих органів державної влади, дослідженню практики прийняття свавільних рішень вищими органами державної влади в Україні, висвітленню проблем здійснення судового та конституційного контролю за свавільними рішеннями вищих органів державної влади в Україні.

Ключові слова: форма правління, обмежене правління, конституціоналізм, обмеження державної влади.

Рушійною силою, що обумовила виникнення конституціоналізму як ознаки, притаманної сучасним демократичним державам, виступила ідея обмеженого правління, в основу якої покладено визначення компетенції влади певними сферами суспільного життя, в які вона може втручатися, а також низкою повноважень, якими наділяються органи публічної влади. Елементи, що відображають доктрину обмеженого правління, містяться у

конституційних системи окремих держав. Україна серед них вирізняється нестабільністю політичного життя і, як наслідок, правового регулювання відповідних правовідносин (наприклад - форма правління, встановлена Конституцією, за 31 рік незалежності змінювалася більше чотирьох разів). В таких умовах діяльність вищих органів влади не завжди відповідає ідеї обмеженого правління,

яка, втім, відображена в положеннях Основного Закону.

Проблематику обмеженого правління у своїх працях досліджували Ю. Г. Барабаш, В. М. Шаповал, М. В. Савчин, П. Б. Стецюк, О. Бориславська, С. П. Головатий та інші. Перепони практичної реалізації ідеї обмеженого правління у вітчизняних реаліях розглядалися у роботах В. В. Речицького, С. П. Рабіновича, М. Тесленко, Л. К. Байрачної та інших вчених.

Варто зауважити, що обмежене правління, здебільшого, розглядається вченими як центральний елемент конституціоналізму. В. М. Шаповал, П. Б. Стецюк розглядають конституціоналізм у вузькому (юридичному) сенсі як державне правління, обмежене конституцією [1, 2]. На думку С. П. Головатого «конституціоналізм — це результат ідеї, згідно з якою жодна гілка державної влади не є вільною від обмежень» [3]. О. Бориславська акцентує увагу на важливості при дослідженні цієї багатогранної категорії не втрачати первинне значення конституціоналізму, яке полягає в юридичному обмеженні державної влади [4].

Перш ніж перейти до розгляду конкретної практики вітчизняного державного управління визначимо притаманну правовій системі нашої держави концепцію обмеження державної влади. Концепція обмеження державної влади, характерна для країн континентальної Європи, містить дві основні складові: по-перше, зобов'язання органів публічної влади діяти відповідно до закону (що не виключає можливості цих органів змінювати закон); по-друге, накладення обмежень на законодавчу владу, джерелом яких в різні історичні періоди виступали, природне, звичаєве право, права людини тощо [4].

Конституційна система України також містить відповідні приписи. Так, у ст. 6 Конституції України встановлено загальне пра-

вило, згідно з яким органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Основним законом межах і відповідно до законів України. У ст. 19 до цих суб'єктів додано також органи місцевого самоврядування, а до конституційні і законні межі здійснення влади доповнено також конституційними і законними підставами та способом.

Нормами Конституції передбачено також обмеження свободи законодавця: наприклад, у ст. 22 встановлено, що зокрема й законами не можуть бути скасовані конституційні права і свободи. До того ж при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Наявність такого підходу в поєднанні з моделлю конституційної юстиції, письмовим закріпленням основних прав і свобод в Конституції та іншими ознаками свідчить про відображення українській правовій системі континентальної концепції обмеженого правління.

Водночас на практиці наявність цих правових норм не гарантує здійснення державного управління в межах компетенції тих чи інших органів державної влади. Це пов'язано зокрема з протистоянням в політичному житті держави різних типів легітимності влади. М. Вебер виділяв три чисті типи легітимного панування – традиційний, раціонально-правовий та харизматичний [5]. В Україні спостерігається конкуренція останніх двох типів.

За легально типу легітимності політична влада оновлюється шляхом ротації, жеребкування чи виборів, а її компетенція ґрунтується на встановлених законом правилах [5]. Саме цей тип легітимності переважає у вітчизняному політичному житті, адже, як свідчить соціологія, рівень довіри до влади в Україні протягом більшості років є нижчим за отримані нею на виборах показники, але така ситуація не призводить до невизнання

народом рішень влади, які прийняті відповідно до конституційних та законних повноважень.

Харизматичне панування засноване на відданості особі володаря, насамперед внаслідок емоційного захоплення нею. За харизматичного панування відсутнє раціональне поняття «компетенції». Вирішальним чинником для визначення міри легітимації довірених осіб є лише місія вождя та його кваліфікація [5]. В Україні цим типом легітимності часто забезпечуються свавільні дії влади, яка після свого обрання має високий показник довіри, а тому може нехтувати конституційними обмеженнями, реалізуючи популярну політику.

Наведені обставини найбільш яскраво проявляються в діяльності глави держави. Слід зауважити, що Конституцією передбачені органи влади, які не відносяться до жодної з гілок державної влади чи до місцевого самоврядування. До цього переліку входить зокрема Президент України. Наведене, однак, не означає що на діяльність голови держави не розповсюджується правовий порядок, встановлений для органів законодавчої, виконавчої, судової влади та органів місцевого самоврядування.

Так, межі повноважень Президента містяться у ст. 106 Основного Закону, але нею не обмежуються, адже п. 31 цієї статті передбачає здійснення головою держави інші повноваження, визначених Конституцією. Наведене слід тлумачити як неможливість здійснення Президентом України повноважень, які надані йому будь-якими іншими нормативно-правовими актами.

Наслідком порушення зазначеного правила час від часу стає скасування рішення Президента в порядку адміністративного судочинства, або органом конституційної юрисдикції. Наприклад, у рішенні від 16 вересня 2020 року КСУ визнав неконституційними повноваження президента щодо при-

значення та звільнення директора НАБУ, щодо направлення та звільнення своїх представників з питань відбору директора НАБУ, щодо відправлення президентом свого представника до аудиторської комісії, а також затвердження Положення про Громадську раду при НАБУ, адже ці повноваження не передбачені Конституцією [6].

Законні підстави для здійснення повноважень Президента залежать від конкретного повноваження. Так, для підстави дострокового припинення Президентом повноважень Верховної Ради України підстави визначені у ст. 90 Конституції: 1) 1 місяць не створено коаліції депутатських фракцій 2) 60 днів після відставки уряду не сформовано новий склад Кабінету міністрів 3) пленарні засідання не відбуваються 30 днів в рамках однієї чергової сесії.

В якості законного способу реалізації Президентом владних повноважень, згідно зі ст. 106 Основного закону виступає видання указів і розпоряджень, які є обов'язковими до виконання на території України. В окремих випадках здійснення повноваження потребує більш складної процедури, як от обов'язкове проведення консультацій з Головою Верховної Ради України, його заступниками та головами депутатських фракцій у Верховній Раді України, яке має передувати виданню указу Президента про дострокове припинення повноважень Парламенту.

Для іншого вищого органу державної влади, який єдиний здійснює законодавчу владу – Верховної Ради України також встановлені конституційні межі, обумовлені переліком повноважень, що міститься у ст. 85 Конституції нашої держави. В цій статті також міститься уточнення, згідно з яким парламент виконую інші повноваження, визначені Основним законом.

Слід зауважити, що одне з повноважень більш схоже на спосіб здійснення влади – прийняття законів. В якості обмеження

змісту цих нормативно-правових актів виступає норма, викладена у ст. 8 Конституції України, згідно з якою закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Підстави здійснення Верховною Радою своїх повноважень також залежить від конкретної ситуації. Наприклад, згідно зі ст. 114 Конституції України для призначення парламентом Прем'єр-міністра України підставою є відповідне подання Президента.

Способи діяльності Верховної Ради регламентовані Конституцією, де, наприклад, встановлено, що парламент працює сесійно (ст. 82), порядок проведення сесій, передбачено, що закони приймаються більшістю від конституційного складу Верховної Ради.

Конституційний механізм контролю за дотриманням встановлених обмежень, передбачає наступні засоби:

- скасування рішення органу державної влади в порядку адміністративного судочинства (не стосується Законів);
- визнання рішення органу державної влади неконституційним із втратою ним чинності з дня ухвалення Конституційним Судом рішення (ст. 152 Конституції);
- якщо рішення органу влади не визнано неконституційним та не скасовано судом як незаконне, на підставі ст. 8 Конституції, згідно з якою положення Основного закону є нормами прямої дії та звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Розглянувши правове регулювання, яке відображає ідею обмеженого правління для органів політичної влади, звернемо увагу на наявний досвід практичної діяльності цих органів в контексті її відповідності зазначеній доктрині. В даному контексті доречно звернути увагу на випадки, коли дії органу влади, що виходили за межі його компетен-

ції, отримували оцінку з боку органів, що здійснюють контроль за дотриманням законності.

Наприклад, рішенням від 14 липня 2021 року у справі № 9901/96/21 Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду визнав протиправним і скасував указ глави держави про скасування указу про призначення судді КСУ [7]. Оскаржуваним указом скасовувалися видані раніше укази про призначення суддів Конституційного Суду на підставі рішення Ради національної безпеки та оборони України [8]. Верховний суд визначив, що Президент за Конституцією не може ухвалювати інших указів стосовно суддів Конституційного Суду України, окрім як про призначення на посаду.

До того ж підстави і порядок звільнення судді КСУ визначено статтею 149-1 Конституції України і статтею 20 Закону України «Про Конституційний Суд України», і серед них немає рішення РНБОУ. Президент не може скасовувати указ про призначення судді КСУ, посилаючись як на правову підставу свого рішення на норми пункту 17 частини 1 статті 106 Конституції України, згідно з якою до повноважень глави держави віднесено керівництво сферами безпеки та оборони, оскільки ця норма не регламентує відносин стосовно формування складу Конституційного Суду України, а лише визначає повноваження Президента України щодо здійснення керівництва у сферах національної безпеки та оборони держави, стосуються кадрових військових питань, які належать до відання глави держави.

Поруч зі скасуванням незаконного рішення в порядку адміністративного судочинства, важливою формою контролю за конституційністю рішень органів державної влади є їх перевірка Конституційним Судом України. Діяльність цього органу конституційної юрисдикції періодично зазнає політизації. В таких випадках, зазначає С. П. Рабі-

нович, використовується низка стратегій колективної дії суддів, як от ухилення від прийняття «незручних» рішень — «стратегічна втеча», затягування розгляду справ. Тактичними ж процесуальними інструментами реалізації цих стратегій стають відмови у відкритті конституційного провадження, припинення провадження, закриття провадження, продовження строку вирішення питання та ін. [9].

В якості аргументації таких дій в практиці суду зустрічається використання на противагу доктрині обмеженого правління доктрини політичного питання. Так, у рішенні КСУ від 7 травня 2002 р. у справі щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб. КСУ висловив юридичну позицію, згідно з якою до юрисдикції Конституційного Суду України належить вирішення питань, які мають правовий (а не політичний) характер.

Такий підхід застосовується Конституційним судом зокрема для відмови у відкритті проваджень. 20 квітня 2010 року Конституційний Суд України відмовився відкривати конституційне провадження за конституційними поданнями Президента України та 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення пункту 14 розділу XV Конституції України у системному зв'язку з частиною 7 статті 17 Основного Закону України (Ухвали від 20 квітня 2010 року № 26-у/2010 та №27/2010). Ухвали було штучно мотивовано тим, що народні депутати, звернулися до КСУ не за офіційним тлумаченням, а за «фактичною консультацією з правозастосування», надання яких не входить до компетенції Суду. В даному контексті, як слушно зазначає О. Скрипнюк, з огляду на презумпцію конституційності нормативних актів, відмова у відкритті провадження призводить до продовження «конституційного» статусу оскаржуваної норми, що є вигідним для однієї зі сторін конфлікту [10].

Можна виокремити два підходи до усунення нездатності конституційного контролю забезпечувати обмеження державної влади, до якої призводить застосування доктрини політичного питання в діяльності Конституційного суду. До прибічників першого можна віднести М. Тесленко, яка вважає, що Конституційний Суд України завжди має справу з політичним контекстом, адже це закладено в Конституції України, де соціальні, політичні й економічні норми закріплені у формі правових настанов [11]. Гуртуючись на цьому, автор піддає сумніву доцільність застосування доктрини політичного питання в діяльності Конституційного Суду України, який не може не звертати увагу на проблеми політики.

Іншу позицію займає Л. К. Байрачна, яка пропонує визначення конкретного переліку випадків, коли КСУ може самоусунути-ся від вирішення таких конфліктів [12]. Автор не зазначає, чи має це положення бути нормативним, однак, на нашу думку, відповідні обмеження юрисдикції КСУ, можуть бути визначені виключно в Конституції, яка, як акт установчої влади народу, єдина може встановлювати винятки в механізмі контролю за обмеженням державної влади.

Іншим інструментом, за допомогою якого Конституційний Суд дистанціюється від вирішення спору, але все ж вирішує його на користь однієї сторони є зазначення в мотивувальній частині рішення, що конфлікт не має правового вирішення. Так, у мотивувальній частині рішення у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів» від 20 червня 2019 року № 6-р/2019 зазначено, що розв'язання конституційного конфлікту народом шляхом проведення позачергових

виборів до Верховної Ради України відповідає вимогам частини другої статті 5 Конституції України, а конфлікт між Президентом України та Верховною Радою України щодо підстав дострокового припинення повноважень Верховної Ради України, не має правового вирішення, оскільки Основний Закон України не визначає порядку припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, а Регламент, всупереч вимогам статті 83 Конституції України, не передбачає порядку припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Резолютивна частина рішення Конституційного Суду в цій справі передбачає Визнання таким, що відповідає Конституції України (є конституційним), Указ Президента України «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів» від 21 травня 2019 року. Таким чином, суд, пославшись на відсутність юридичного вирішення спору і тим самим позбавивши себе необхідності мотивувати рішення, все ж виніс конкретне рішення на користь однієї сторони.

Інша форма ухилення Конституційного Суду від прийняття рішення, що впливає на політику – закриття конституційного провадження. Так, 21 жовтня 2021 року Конституційний суд виніс ухвалу, якою закриття провадження щодо пункту 6 частини 2 статті 42 закону «Про вищу освіту», яку мотивував відсутністю в конституційному поданні аргументації неконституційності оскаржуваної норми [13]. Не зважаючи на викладення народними депутатами в поданні обґрунтування їх твердження про неконституційність норми закону, використання формулювання «народні депутати вважають», суд розцінив як висловлення припущення, яке не є обґрунтуванням. Невідповідність конституційного подання вимогам, передбаченим Законом України «Про Конституційний Суд України»

є підставою для відмови у відкритті провадження у справі згідно з п. 3 ст. 62 цього закону, але провадження в даній справі було Конституційним Судом відкрито і лише після трьох років розгляду справи суд фактично самоусунувся від розгляду.

Таким чином, українська конституційна система відноситься до континентального типу обмеженого правління. Політичний процес, що супроводжується протистоянням раціонально-правового та харизматичного типів легітимності влади, породжує практику виходу за конституційні межі у діяльності вищих органів державної влади, що має підвищену значущість в поєднанні з вадами механізму контролю за законністю рішень органів державної влади. Зокрема діяльність Конституційного Суду України супроводжується низкою відпрацьованих методів ухилення від реалізації функції конституційного контролю. В сукупності наведені обставини свідчать про те, що здатність Конституції обмежити державну владу залежить переважно від суспільної віри у в те, що конституційні норми, принципи та цінності здатні унеможливити її свавільне здійснення.

Література:

1. Стецюк П. Б. Конституційний Суд України як суб'єкт формування сучасного українського конституціоналізму (до постановки проблеми) / П. Б. Стецюк // *Право України*. – 2010. – №6. – С. 70-74.
2. Сучасний конституціоналізм : монографія / В. М. Шаповал. – К : Салком ; Юрінком Інтер, 2005. – 560 с.
3. Головатий С. Верховенство права: український досвід. Кн. 3. К. : Фенікс, 2006. 1277-1747 с.
4. Бориславська О. Сутність конституціоналізму: конституціоналізм як ідеологія, доктрина і практика обмеженого правління // *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2015. Вип. 61. С. 247–256
5. Макс Вебер. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. — К., 1998. — С. 157-172.
6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народ-

них депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України „Про Національне антикорупційне бюро України“ від 16 вересня 2020 року № 11-р/2020// Вісник Конституційного Суду України від 2020 — 2020 р., № 5, стор. 72

7. Рішення Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі №9901/96/21 від 124 липня 2021 року [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98306624>

8. Про деякі питання забезпечення національної безпеки України : указ Президента України від 27.03.2021 № 124/2021 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124/2021#Text> (дата звернення: 12.06.2021).

9. Рабінович С. П. Чи можлива деполітизація конституційного правосуддя в Україні?. *Ideology and politics journal*. 2021. № 2. С. 235–259.

10. Скрипнюк. О. Конституційно-правове регулювання обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні. *Публічне право*. 2011. № 3. С. 5–11.

11. Тесленко М. Взаємозв'язок права і політики в діяльності Конституційного Суду України. *Право України*. 1999. № 10. С. 11–13.

12. Байрачна Л. К. Концепція самообмеження суду: доктрина "політичного питання". *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 58-60.

13. Ухвала Великої Палати Конституційного Суду України про закриття конституційного провадження у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 6 частини другої статті 42 Закону України "Про вищу освіту" від 21 жовтня 2021 року № 4-уп/2021. [Електронний ресурс] - Режим доступу:

https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_yn_2021.pdf

Reference:

1. Stetsiuk P. B. Konstytutsiyni Sud Ukrainy yak subiekt formuvannya suchasnoho ukrainskoho konstytutsionalizmu (do postanovky problemy) / P. B. Stetsiuk // *Pravo Ukrainy*. – 2010. – №6. – S. 70-74.

2. Suchasnyi konstytutsionalizm : monohrafiia / V. M. Shapoval. – K. : Salkom ; Yurinkom Inter, 2005. – 560 s.

3. Holovaty S. Verkhovenstvo prava: ukrainskyi dosvid. Kn. 3. K. : Feniks, 2006. 1277-1747 s.

4. Boryslavska O. Sutnist konstytutsionalizmu: konstytutsionalizm yak ideolohiia, doktryna i praktyka obmezhenoho pravlinnia // *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia yurydychna*. 2015. Vyp. 61. S. 247–256

5. Maks Veber. Sotsiolohiia. Zahalnoistorychni analizy. *Polityka*. — K., 1998. — S. 157-172.

6. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 50 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) okremykh polozhen Zakonu Ukrainy «Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy» vid 16 veresnia 2020 roku № 11-r/2020// *Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy* vid 2020 — 2020 r., № 5, stor. 72

7. Rishennia Verkhovnoho Sudu u skladi kolehii suddiv Kasatsiinoho administratyvnoho sudu u spravi №9901/96/21 vid 124 lypnia 2021 roku [Elektronnyi resurs] - Rezhym dostupu: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98306624>

8. Pro deaki pytannia zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy : ukaz Prezydenta Ukrainy vid 27.03.2021 № 124/2021 // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124/2021#Text> (data zvernennia: 12.06.2021).

9. Rabinovych S. P. Chy mozhylyva depolityzatsiia konstytutsiinoho pravosuddia v Ukraini?. *Ideology and politics journal*. 2021. № 2. S. 235–259.

10. Skrypniuk. O. Konstytutsiino-pravove rehuliuвання obmezhenia prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini. *Publichne pravo*. 2011. № 3. S. 5–11.

11. Teslenko M. Vzaiemozviazok prava i polityky v diialnosti Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy. *Pravo Ukrainy*. 1999. № 10. S. 11–13.

12. Bairachna L. K. Kontseptsiiia samoobmezhenia sudu: doktryna "politychnoho pytannia". *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2022. № 1. S. 58-60.

13. Ukhvala Velykoi Palaty Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy pro zakryttia konstytutsiinoho provadzhenia u spravi za konstytutsiinym podanniam 45 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) prypysu punktu 6 chastyny druhoi statii 42 Zakonu Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" vid 21 zhovtnia 2021 roku № 4-уп/2021. [Elektronnyi resurs] - Rezhym dostupu:

https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_yn_2021.pdf

Tatarenko I.V., Tatarenko H.V. Popova J. O. Idea of limited government in ukrainian political and legal realities. – Article.

The idea of limited state government has deep historical roots and is closely related to the principle of the rule of law, which is the defining constitutional basis for the exercise of state power. The phenomenon of constitutionalism has a complex nature and is based on philosophical, social, legal and political foundations. However, in our opinion, the main function of constitutionalism has a legal nature and consists in the legal limitation of state power based on the principle of the rule of law. The modern doctrine of limited government is the basis of liberal democracy and provides for the establishment in constitutions, as the main law of the state, of institutions of political limitations of state power to guarantee individual freedom and prevent state arbitrariness. In particular, the elements of limited government include the distribution of power and the establishment of the principle of checks and balances; distribution of power about verticals; availability of judicial control; electoral democracy; constitutional consolidation of human and citizen rights and freedoms. Enshrining the specified elements in the written act - the Constitution,

contributes to strengthening the guarantee of the implementation of the principles of the rule of law and stability. The article is devoted to consideration of the reflection of the principles of limited government in the constitutional system of Ukraine, determination of the limits of competence of higher state authorities, research into the practice of making arbitrary decisions by higher state authorities in Ukraine, highlighting the problems of judicial and constitutional control over arbitrary decisions of higher state authorities in Ukraine.

Key words: *form of government, limited government, constitutionalism, limitation of state power*

Авторська довідка:

Татаренко Галина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри конституційного права СНУ ім. В. Даля. <https://orcid.org/0000-0001-6291-4455>

Татаренко Ігор Віталійович – студент першого курсу магістратури факультету адвокатури НЮУ імені Ярослава Мудрого. <https://orcid.org/0000-0002-7320-4237>

Попова Юлія Олексіївна – студентка першого курсу магістратури факультету адвокатури НЮУ імені Ярослава Мудрого.

Стаття надійшла до редакції 19 грудня 2022р.